

УДК 339.9

Галазюк Н.М., Галазюк Ю.О. [□]

Луцький національний технічний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В статті розглянуті питання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, визначені особливості її державного регулювання, зроблені пропозиції щодо його удосконалення з метою посилення євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: державне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, економічна політика, інструменти державного регулювання.

N. Galaziuk, J. Galaziuk

GOVERNMENT REGULATION FEA DOMESTIC ENTERPRISES: THEORETICAL ASPECTS

The article deals with the issue of domestic foreign trade enterprises, determined features of state regulation made suggestions for its improvement to strengthen European integration processes.

Key words: government regulation, foreign trade, economic policy instruments of state regulation.

Н.М. Галазюк, Ю.О. Галазюк

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ВЭД ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

В статье рассмотрены вопросы внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий, определены особенности ее государственного регулирования, сделаны предложения по его усовершенствованию с целью усиления евроинтеграционных процессов.

Ключевые слова: государственное регулирование, внешнеэкономическая деятельность, экономическая политика, инструменты государственного регулирования.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні процеси глобалізації світового економічного розвитку не оминають і Україну, яка поступово інтегрується до міжнародної економіки.

[□] Н.М. Галазюк, Ю.О. Галазюк

Динамічні зміни зовнішнього середовища, його турбулентність вимагають постійного розвитку та вдосконалення системи управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства, розробки нових прогресивних методів і механізмів, здатних зменшити вплив негативних факторів на загальні показники його діяльності.

У залежності від того, як організована економіка, на яких принципах ця організація будується, можна визначити, які задачі вона в стані вирішити, які інтереси суспільства, різних соціальних груп вона може задовольнити.

Для забезпечення нормального функціонування будь-якої сучасної економічної системи важлива роль належить державі. Держава протягом всієї історії свого існування поряд із задачами підтримки порядку, законності, організації національної оборони, виконувала певні функції в сфері економіки.

Чітко працююча, ефективна система управління ЗЕД дуже важлива, як для держави вцілому, так і для суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки вона формує обличчя держави в зовнішньоекономічних відносинах з іншими країнами і надає можливість максимально використовувати наявні ресурси і потенціал.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, займається чимало вчених теоретиків та практиків. Розробка ідей формування системи державного управління ЗЕД підприємств знайшла своє відображення в працях таких як Дідківського М.І., Дроздова Г.М., Козака Ю.Г., Кириченка О.А., Дахна І.І., Щербака В.Г., Дикань В.Л., Златаманюк Т.В., Суценка О.А. та ін., праці яких внесли значний внесок до розвитку даного напрямку. Це зумовлює можливість глибокого та всебічного аналізу проблеми формування та удосконалення системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Цілі статті. Метою даної роботи є оцінка механізму регуляторної політики зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У всіх країнах світу зовнішньоекономічна діяльність розглядається як частина зовнішньої політики, вона є складовою національної економічної політики, а тому підлягає регулюванню з боку держави. Досвід останніх років свідчить про те, що не завжди принципи «невтручання» держави та «лібералізації» господарських відносин повністю себе виправдовує.

Включення національної економіки в систему світових процесів має позитивний вплив на розвиток вітчизняної економіки, а саме сприяє підвищенню технічного рівня виробництва, ліквідації дефіциту окремих товарів, раціональному використанню природно-сировинних ресурсів, і як наслідок підвищенню рівня життя населення.

Важливу роль в утвердженні сприятливого інвестиційного й підприємницького клімату, зміцненні конкурентоспроможності національної економіки, її інноваційному відновленні, має відігравати політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Державне регулювання – це система заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних удосконалювати ЗЕД в інтересах національної економіки. Основна мета державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: захист інтересів вітчизняних виробників і національного підприємництва, який держава здійснює за допомогою різних засобів і методів.

Зовнішньоекономічна політика формується під впливом різноманітних регуляторів, що впливають на виникнення зв'язків і направляють їх розвиток у єдину ефективну політико-економічну систему, яка захищає інтереси держави.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється через закони України, акти тарифного та нетарифного регулювання, рішення недержавних органів управління економікою, відповідно до їх статутних документів, договорів, які укладаються між суб'єктами ЗЕД. Правове регулювання зовнішньоекономічних зв'язків включає розробку та прийняття нормативно-правової бази в Україні та виконання норм міжнародного права, приєднання України до міжнародних організацій та конвенцій, укладання міжнародних угод.

Основою регулювання діяльності підприємств України на зовнішніх ринках є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність». Крім того, у відповідних сферах регулюючу роль відіграють й інші Закони України: «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про

чинність міжнародних договорів на території України», «Про іноземні інвестиції», «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про режим іноземного інвестування» тощо [3].

Правові норми, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, утворюють певний комплекс, який включає як міжнародно-правові, так і національно-правові норми. Цей комплекс характеризується як сукупність пов'язаних ієрархій і взаємопідлеглістю міжнародних і національних правових норм, взаємодіючих між собою як у цілому, так і в своїх структурних частинах, що регламентують зовнішньоекономічні зв'язки України [1, с. 50].

На формування системи правових приписів про зовнішньоекономічну діяльність впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До зовнішніх факторів відносяться: стан міжнародних відносин, участь України в міжнародних угодах; до внутрішніх: зовнішньоекономічна політика України, стан економіки України, умови, структура органів державної влади і управління тощо.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою економічних та адміністративних методів (табл. 1).

Таблиця 1

Інструменти реалізації методів державного регулювання

Методи державного регулювання ЗЕД підприємств	Основні інструменти реалізації методів регулювання
Адміністративні	<ul style="list-style-type: none"> - повна заборона ЗЕД; - ліцензування; - квотування; - специфічні вимоги до товару
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - митні тарифи, збори; - імпортні депозити; - пільгові кредити експортерам; - гарантії, субсидії; - звільнення від сплати податків

Використання тих чи інших інструментів має передбачати аналіз механізму їх реалізації та наслідків їх дії як для світового співтовариства в цілому, так і для економіки країни зокрема. При цьому дана проблема має кілька аспектів:

- по-перше, всі інструменти державного регулювання мають власні механізми дії;
- по-друге, реалізація того чи іншого інструменту супроводжується як певними здобутками, так і певними видатками;
- по-третє, економічні наслідки використання інструментів доцільно розглядати у двох основних вимірах: безпосередні зміни, які відбуваються на ринку того товару, що є об'єктом державного регулювання; опосередковані зміни (вторинні ефекти) ринку інших товарів.

В ринкових умовах господарювання вплив держави на економічні відносини в країні докорінно змінюється. Він набуває форми державного регулювання, що означає створення відповідних умов, які сприятимуть ефективному розвитку економіки країни в цілому та її складових частин.

В країнах з перехідною економікою, де економічні відносини нестабільні, державне втручання в розвиток ЗЕД є об'єктивною необхідністю. Це пов'язано головним чином, з метою захисту національних інтересів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, більш повного використання ЗЕД як фактора економічного зростання. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств має бути спрямоване на створення умов та сприяння розвитку його зв'язків із закордонними партнерами.

Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечувати: захист законних інтересів суб'єктів ЗЕД та економічних інтересів України; створення однакових можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати підприємницьку діяльність з усіма видами незалежно від форм власності та всі напрямки використання доходів, здійснення інвестицій; ліквідацію монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності та стимулювання конкуренції.

Виконуючи основні завдання стимулювання або обмеження експорту чи імпорту, політика держави у сфері зовнішньоекономічної

діяльності набуває форм протекціонізму, лібералізації або стимулювання експорту.

Протекціонізм спрямований на створення конкурентних переваг власним товаровиробникам і утруднення іноземним конкурентам проникнення на внутрішній ринок. Здійснюється шляхом підвищення ставок ввізного мита і використанням технічних бар'єрів на шляху руху товарів.

Лібералізація, що сприяє проведенню заходів зовнішньоекономічної діяльності, призводить до поступового скорочення різноманітних обмежень у сфері зовнішньої торгівлі. Зміст державного регулювання полягає в заохоченні експортних галузей виробництва та експортної діяльності окремих підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. З цією метою держава може провадити заходи по дипломатичній підтримці потреб експортних галузей або окремих підприємств, кредитуванню або наданню субсидій чи пільг підприємствам – експортерам, надання спеціальних консультацій.

Щоб стати рівноправним учасником загальноєвропейського процесу інтеграції, Україні необхідно докласти немало зусиль для створення нової економічної системи; проходження стабілізаційного періоду, подолання кризи економіки; усунення бар'єрів у спілкуванні із зовнішнім світом; налагодження активних і взаємовигідних зв'язків з країнами-партнерами. Для цього має бути створена інфраструктура, сумісна із західноєвропейською та здатна функціонувати з нею в одній системі координат. Головні її елементи – це самостійні суб'єкти господарської діяльності; економічний раціоналізм у відносинах з країнами-учасницями; створення режиму вільного руху товарів, послуг, капіталів; формування мережі банків і ділових центрів для фінансування та інформаційної підтримки державних та приватних інвестиційних проектів; комплексне використання й охорона природних ресурсів; співробітництво в розвитку паливно-сировинної бази; раціональне використання енергетичних ресурсів; співробітництво в технологічному оновленні металургійних підприємств, розвитку АПК, харчової та переробної промисловості; створення сучасних телекомунікацій; розвиток уніфікованої митної системи.

Розвиток зовнішньоекономічних процесів буде ефективним за наявності дієвих механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; ефективної системи державного

контролю за зовнішньоекономічними операціями та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; дієвої системи антикорупційних і правоохоронних заходів відносно до учасників щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. Функціонування підприємств в Україні виставляють нові вимоги до формування ефективної системи управління підприємством, проте забезпечення достатнього рівня ефективності управління досягається лише за відповідності ступеня відкритості системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємством потребує встановлення стратегії та стратегічних планів, які визначають напрями його діяльності.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств в умовах переходу до ринкової економіки повинно полягати в створенні умов і сприянні розвитку його зв'язків із зарубіжними партнерами.

1. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / М. І. Дідківський. – К.: Знання, 2006. – 462 с.
2. [Дроздова Г. М.](#) Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Г. М. Дроздова // Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 172 с.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91р. №959-ХІІ із змінами і доповненнями. / Вісник Верховної Ради України. – 2012. – №7.
4. Сущенко О. А. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств регіону в умовах глобальних зрушень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>